

Mednarodni anketi o kriminaliteti oz. viktimizaciji Slovenija (Ljubljana) 1992-1997 (2. del)

Zoran Pavlovič*

Članek nadaljuje predstavitev rezultatov mednarodne ankete o kriminalitetni viktimizaciji v letih 1992 in 1997. V danem petletnem obdobju se je prijavljanje premoženjske škode nekoliko zmanjšalo, nasilne pa nekoliko povečalo. Veliko dogodkov ostaja policiji neznanih (npr., več kot četrtina vlomov in 90% spolnih prestopkov, tudi takih, ki jih žrtve doživljajo kot resne dogodke). Z odzivom policije po prijavi je zadovoljna približno polovica žrtev – v članku so prikazani tudi razlogi za (ne)prijavljanje in za nezadovoljstvo po prijavi. Ocena dela policije se je od prvega merjenja poslabšala. Rezultati ankete dajejo vtis, da so se zlasti v mestih varnostne razmere poslabšale, čemur policija ni ustrezno sledila: v Ljubljani se je, denimo, njena vidnost občutno zmanjšala. Članek razčlenjuje tudi vplive drugih spremenljivk na oceno dela policije.

Ključne besede: kriminaliteta, kriminalna statistika, anketa o viktimizaciji, viktimizacija, žrtve, policija, Slovenija.

UDK: 312.7 (497.4)

1. Uvod

V prvem delu predstavitve rezultatov dveh krogov Mednarodne ankete o kriminalitetni viktimizaciji¹ smo podali nekaj temeljnih ugotovitev in primerjav: primerjali smo stopnje viktimizacije v pet- in eno-letnem obdobju v merjenjih 1992. in 1997. leta za enajst tipov konvencionalne kriminalitete in za potrošniško goljufijo ter podkupljivost, rezultate primerjali z mednarodnimi ter podrobneje pogledali oškodovanja po posameznih tipih (kolikokrat so se zgodila v enem letu, kje so se zgodila, koliko storilcev je bilo udeleženi, ali jih je žrtev poznala itd.).

Tokrat se bomo ukvarjali z ugotovitvami, ki še najbolj utemeljujejo potrebnost viktimoloških raziskav, namreč s "temnim" poljem kriminalitete, torej deležem oškodovanih, ki ostaja uradnim statistikam neznan. Predstavili bomo odgovore oškodovanega anketiranca na vprašanja o doživljanju resnosti posameznih dogodkov, o prijavljanju dogodkov policiji (v manjši meri tudi drugim službam), tudi v razmerju do ocene resnosti dogodka, o razlogih za prijavljanje in za neprijavljanje in o zadovoljstvu žrtve za ravnanjem policije po prijavi dogodka. Izmed preostalih ugotovitev ankete bomo tokrat predstavili še oceno dela policije nasploh, kakor so jo podali vsi anketiranci (torej ne le oškodovanci) in poskušali odkriti, katere izmed spremenljivk, ki smo jih v anketi beležili, najbolj vplivajo na splošno oceno dela policije.

2. (Ne)prijavljanje dogodkov policiji – "temno polje" kriminalitete

Uradni podatki Ministrstva za notranje zadeve RS kažejo težnjo naraščanja obravnavanih kaznivih dejanj v obdobju

* Zoran Pavlovič, dipl. psiholog, doktor znanosti, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Kongresni trg 12, 1000 Ljubljana

¹ Zoran Pavlovič: Mednarodni anketi o kriminaliteti oz. viktimizaciji - Slovenija (Ljubljana) 1992-1997 (1.del), *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana 49/1998/3, s. 257-265.

1986 – 1995, vendar z izrazitim vrhom leta 1992, ki mu sledi upadanje v naslednjih letih.² Kako je torej mogoče, da smo v anketi ugotovili stagnacijo pri nekaterih in naraščanje pri drugih dejanjih?

Svetek ugotavlja, da se od leta 1992 (ko se kot posledica izrednih razmer v letu 1991 poveča "število obravnavanih kaznivih dejanj z elementi nasilja ter hujših premoženjskih in gospodarskih deliktov"³) zmanjšuje skupno število obravnavanih kaznivih dejanj, vendar pa "skokovito naraščajo hujše in nasilnejše oblike delinkvence"⁴. Skupno število obravnavanih kaznivih dejanj pa ne upada "zaradi umirjanja varnostnih razmer, temveč predvsem zaradi manjše pripravljenosti ljudi, da bi prijavili drobna kazniva dejanja ..."⁵

Zdaj se podoba že bolj ujema. Porast nasilnih dejanj je ugotovila tudi naša anketa, o tem, koliko je pravzaprav policiji neznanega, pa lahko tudi nekaj pove. Pri vseh vključenih tipih oškodovanj (tudi potrošniški goljufiji in podkupljivosti), kjer je bilo ugotovljeno oškodovanje, sledi vprašanje: "Ali ste vi ali kdo drug prijavili (zadnji tak)"⁶ dogodek policiji?"

Preden se posvetimo odstotkom prijavljanja po posameznih tipih kriminalitete, se moramo ozreti še po doživljanju resnosti posameznih tipov, saj bomo prijavljanje obravnavali v odnosu na ocenjeno resnost dogodka.

² Staš Svetek: Kriminaliteta v letu 1995. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana 47/1996/2, str. 95-111; Staš Svetek: Kriminaliteta v letu 1996. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana 48/1997/2, str. 125-144.

³ Svetek, 1996, str. 96.

⁴ Svetek, 1997, str. 126.

⁵ Svetek, prav tam.

⁶ V primeru, ko je bil anketiranec oz. njegovo gospodinjstvo večkrat oškodovano z isto vrsto dejanja.

2.1. Resnost dogodkov

Anketirance, ki so omenili, da se jim je zgodilo kaj od tega, kar anketa zajema, smo med drugim vprašali: "če upoštevate vse okoliščine, kako resen je bil ta dogodek za vas oz. za vaše gospodinjstvo?"

V Tabeli 1. primerjamo Ljubljano 92, Ljubljano 97, preostale dele Slovenije 97 in celotno Slovenijo 97. V tabelo smo vključili ocene, da je bil dogodek zelo resen ali dokaj resen. Razliko do 100% tvorijo odgovori "ni bil preveč resen". Pri branju odstotkov je treba imeti v mislih, da nekateri izračuni temeljijo na nizki pogostosti dogodka (npr. tatvina avtomobila, motornega kolesa, rop itd.)

Rezultat je nekoliko presenetljiv. Z opazno izjemo spolnih prestopkov (občutno višji odstotek žensk kot pred petimi leti ocenjuje le te kot "zelo resne") in tatvin motornih koles (kjer pa imamo opraviti s prenizkimi frekvencami za resnejše sklepe), so dogodki ocenjeni kot nasploh *manj resni* v primerjavi z letom 1992. Kako je treba to razumeti? Ni dvoma, da mediji

danes namenjajo kriminalu več pozornosti. Bi lahko to bil razlog, da so v zadnji anketi ljudje sporočali *več* dogodkov, tudi (v povprečju) manj "resnih"? Ali pa to morda pomeni, da so se ljudje "privadili" novi družbeni stvarnosti, katere nujni del bi naj bilo tudi več kriminalitete? Tudi drugod po svetu poročajo, da se ljudje manj vznemirjajo zaradi kriminala, zlasti premoženjskega. Morda pa gre za mešanico obeh razlogov in še kakega tretjega, manj očitnega. Nekoliko se bomo pomudili pri tem vprašanju še kasneje, ko bomo razčlenjevali kazalce strahu pred kriminalom, ki jih anketa tudi zajema.

Zdaj pa si oglejmo, v kakšnem razmerju je ocena resnosti dogodka in njegovo prijavljanje, za celoten slovenski vzorec leta 1997.

Prijavljanje je, kot kaže tabela, dokaj povezano z oceno resnosti dogodka. Bližja ko je številka v tretji koloni (iz katere so izključeni dogodki, ocenjeni kot "ne preveč resni") številki v drugi koloni, manj je bilo "neresnih" dogodkov. Tako sta številki povsem enaki pri tatvinah motornih vozil in motornih koles, ker nobeden izmed teh dogodkov ni bil ozna-

Tabela 1: Ocenjena resnost dogodka (odstotek vseh oškodovancev)

DOGODEK	RESNOST	ZELO RESEN				DOKAJ RESEN			
	VZOREC	LJ-92 %	LJ-97 %	neLJ-97 %	SLO-97 %	LJ-92 %	LJ-97 %	neLJ-97 %	SLO-97 %
Kraja motor. vozila		91,7	80,0	91,7	89,8	8,3	13,3	8,3	9,1
Kraja iz / z vozila		34,2	23,9	21,1	21,7	37,3	35,8	38,3	37,7
Vandaliziranje vozila		21,8	18,3	18,7	18,6	35,8	37,0	37,3	37,2
Kraja motor. kolesa		44,4	70,0	54,5	56,5	40,7	30,0	45,5	43,5
Kraja kolesa		43,8	32,4	25,0	27,1	33,3	46,5	46,4	46,4
Vlom		66,7	48,8	51,0	50,4	25,0	27,2	25,5	26,0
Poskus vloma		36,5	32,6	32,4	33,3	40,0	40,7	35,3	37,9
Rop		68,8	51,1	47,5	48,5	18,8	24,4	42,9	38,3
Osebnata tatvina		41,9	42,3	36,3	37,7	40,4	29,2	38,8	36,4
Spolni prestopki (ženske)		30,9	38,4	34,4	35,4	32,7	34,2	43,8	41,3
Telesni napad / grožnja		52,9	48,4	47,7	47,8	28,2	37,9	32,1	33,2

Tabela 2: Prijavljanje dogodkov policiji glede na oceno njihove resnosti

TIP	PRIJAVLJANJE (%)	VSEH DOGODKOV	SAMO RESNIH DOGODKOV
Tatvina avtomobila		100,0	100,0
Tatvina iz/z avtomobila		50,7	68,6
Poškodovanje avtomobila		27,7	39,6
Tatvina motor. kolesa		77,3	77,3
Tatvina kolesa		49,6	55,6
Vlom		65,6	72,3
Poskus vloma		27,8	33,3
Rop		28,6	31,0
Osebne tatvine		30,3	35,8
Spolni prestopki		8,0	10,3
Telesni napadi/grožnje		38,6	47,6

čen kot "ne preveč resen". Največja pa je razlika pri, vzemimo, kategoriji "telesni napadi/grožnje", ki se raztezajo od zgolj besednih groženj do telesnih napadov, ki včasih vključujejo tudi rabo ali vsaj navzočnost orožja.

Čeprav je torej prijavljanje dejansko odvisno od subjektivno doživljene resnosti dogodka, pa tabela kaže, da žrtve tudi dogodkov, ki so bili ocenjeni kot zelo ali dokaj resni, še zdaleč ne prijavljajo v celoti. Med (za žrtev) resnimi dogodki policija izve sicer za večino ali za vse tatvine motornih vozil in motornih koles, za dobri dve tretjini vlomov, za okrog polovico tatvin koles in telesnih napadov/groženj, le za tretjino poskusov vlomov, ropov (!) in osebnih tatvin, ter le za dobro desetino spolnih napadov.

Prijavljanje spolnih prestopkov je bilo na repu prijavljanja tudi v anketi leta 1992. Oglejmo si tabelo, v kateri je zajeta

primerjava prijavljanja dogodkov (ne glede na oceno resnosti) po vseh štirih podvzorcih: Ljubljana 92, Ljubljana 97, ne-Ljubljana 97⁷ in cela Slovenija 97.

Tako v zvezi s prijavljanjem pri nekaterih izbranih dejanjih dalje raziskuje podrobnosti, namreč, *zakaj* je tisti, ki je prijavil, prijavil, kako je bil po prijavi zadovoljen s postopki policije,

Tabela 3: Primerjava prijavljanja dogodkov po podvzorcih

VZOREC	LJ-92		LJ-97		neLJ-97		SLO-97	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
DOGODEK								
Kraja motor. vozila	11	91,7	13	86,7	12	100,0	24	97,8
Kraja iz/z vozila	112	58,0	130	53,5	64	49,6	146	50,5
Vandaliziranje vozila	55	20,3	88	31,0	52	26,9	114	27,7
Kraja motor. kolesa	26	96,3	10	100,0	8	72,7	17	76,1
Kraja kolesa	80	55,6	68	47,9	28	50,0	67	49,4
Vlom	49	68,1	73	58,4	35	70,0	81	65,8
Poskus vloma	17	20,0	17	19,8	10	29,4	22	26,7
Rop	3	18,8	19	42,2	5	23,8	14	26,5
Osebna tatvina	49	36,0	61	36,3	23	28,8	56	30,6
Spolni prestopki (ženske)	4	7,3	9	12,3	2	6,3	6	7,8
Telesni napad / grožnja	25	29,4	51	31,7	44	40,4	90	38,7
Potrošniška goljufija	5	2,1	7	3,9	4	3,7	9	3,8
Korupcija / podkupljivost	–	–	0	0,0	1	8,3	2	6,9

Tabeli so (tokrat) priložene tudi absolutne frekvence prijaviteljev, saj so odstotki, zlasti ko gre za nizke frekvence pojava, lahko zavajajoči.

Primerjava Ljubljane 92 in Ljubljane 97 potrjuje domnevo analitikov statistik Ministrstva za notranje zadeve, da je prijavljanja dogodkov manj kot pred leti, ko gre za premoženjsko kriminaliteto – največji upad prijavljanja je pri vlomih, kar za 10%, ter pri krajah koles, povečala pa se je pogostost prijavljanja nasilnih dejanj, ropov, spolnih prestopkov ter telesnih napadov/groženj, k nasilnim dejanjem bi lahko šteli tudi namerno poškodovanje/vandaliziranje motornih vozil. Na tej podlagi lahko bolje razumemo, zakaj uradne statistike beležijo splošen upad obravnavanih kaznivih dejanj, hkrati pa porast nasilnih dejanj. Kot pa smo videli pri primerjavi prijavljanja resnih in manj resnih dogodkov, ne drži domneva, da oškodovanci ne prijavljajo le razmeroma trivialnih dogodkov.

Poleg prijavljanja policiji anketa sicer beleži tudi morebitno prijavljanje dogodka drugi službi (pri izbranih dejanjih), ne pa tudi, kateri drugi službi (npr. ovadba neposredno tožilstvu). A rezultati pri nas so komajda omembe vredni. Pri tatvini iz/z vozila takega primera ni, pri vlomih je eden (1), pri ropih trije (izmed 33 zabeleženih ropov), pri spolnih napadih nobenega, telesni napad pa je prijavilo drugi službi 10 anketirancev (7% vseh napadenih) – morda so slednji imeli v mislih zdravstvene službe, saj je kar 60% napadenih poiskalo zdravniško pomoč.

Mednarodna anketa o viktimizaciji sicer ne zajema odnosa anketirancev do institucij pravosodnega sistema, s katerimi se prizadeti morebiti sreča kasneje v postopku (tožilstva, sodišča), a odnosu do policije namenja veliko pozornosti.

zakaj ni bil zadovoljen (če ni bil), ter, na drugi strani, zakaj tisti, ki ni prijavil, tega ni storil. Odgovore na ta vprašanja si bomo ogledali v nadaljevanju.

2.2. Zakaj oškodovanci prijavljajo?

Zaradi ekonomičnosti anketa sprašuje po razlogih za prijavljanje dogodka samo pri petih najzanimivejših tipih dejanj. Anketar ne bere možnih odgovorov, temveč odgovore, ki jih anketiraneec sam poda na vprašanje, uvrsti v ustrezno rubriko (te so določene vnaprej); možnih je več odgovorov. V tabeli so navedene absolutne frekvence podanih razlogov za prijavljanje, saj odstotki zaradi nizkih frekvenc v nekaterih poljih delujejo zavajajoče.

Razlogi za prijavljanje niso presenetljivi: pri premoženjskih oškodovanjih gre, poleg kategorije "kriminal je treba prijavljati/resen dogodek", predvsem za povrnitev premoženja in za kaznovanje storilca; možen razlog je tudi zavarovalnina in preprečitev ponovitve.

Preseneča, da je zavarovalnina kot razlog razmeroma redko omenjena. Vseh *tatvin iz/z vozil* smo npr. v ljubljanskem vzorcu (1997) zabeležili 243⁸ – prijav zaradi zavarovalnine je bilo le 19. Vseh *vlomov* v istem vzorcu in vlomu je bilo 125; pri teh je bilo dejansko nekaj ukradenega v skoraj dveh tretjinah primerov, poleg tega je bila narejena škoda v več kot polovici primerov. Tretjina bivališč je po izjavah anketirancev protivlomno zavarovana. Klub temu le 7 oškodovancev trdi, da je vlom prijavilo policiji zaradi zavarovalnine.

⁷ Ostali deli Slovenije.

⁸ Za petletno obdobje.

Tabela 4: Razlogi oškodovancev za prijavljanje dogodkov policiji

INCIDENT	Tatvina iz/z avtom		Vlom		Rop		Spolni prestopki		Napad/grožnja	
	LJ.	ne-Lj.	Lj.	ne-Lj.	LJ.	ne-Lj.	Lj.	ne-Lj.	LJ.	ne-Lj.
PODVZOREC RAZLOG										
Da bi povmil(a) premoženje	36	23	16	10	5	1	0	0	1	1
Zaradi zavarovalnine	19	7	7	0	1	1	0	0	0	2
Kriminal je treba prijavljati/ resen dogodek	63	24	42	11	3	2	2	1	12	10
Hotel(a) sem, da storilca ujamejo/kaznujejo	37	12	22	10	3	2	3	1	11	10
Da bi preprečil(a), da se to ponovno zgodi	15	5	11	4	6	1	4	0	17	13
Da bi dobil(a) pomoč	2	2	1	2	2	2	2	0	7	8
Da bi dobil(a) nadomestilo od storilca	3	0	2	2	0	1	0	0	1	1
Drugi razlogi	15	12	6	9	5	0	2	0	16	13

Pri osebnih oškodovanjih pa je v ospredju želja, da se dogodek ne bi ponovil, pa tudi prepričanje, da je kriminal pač treba prijavljati, in želja po kaznovanju storilca.

Gotovo ni naključje, da je pri vseh dejanjih, razen pri telesnem nasilju oz. grožnjah, zelo redko razlog prijavljanja pričakovanje pomoči – le-to ljudje od policije pač redko pričakujejo.

2.3. Zadovoljstvo prijavitelja s postopkom policije po prijavi

V tabeli so prikazani tako odstotki *zadovoljnih* anketirancev s postopki policije kot tudi (spet zaradi ponekod zelo nizkih frekvenc) absolutno število tistih zadovoljnih anketirancev, ki so v tem odstotku zajeti. V anketi leta 1992 smo spraševali po zadovoljstvu s postopkom policije glede *na zadnje prijavljeno dejanje*, ne glede na tip, v anketi leta 1997 se je postopek spremenil v toliko, da je zadevno vprašanje priključeno k petim izbranim tipom, tako da primerjava ni povsem neposredna. Kljub temu lahko ugotovimo, da v grobem ostaja podoba nespremenjena: s postopki policije po prijavi je zadovoljna približno polovica anketirancev.

Tabela 5: Zadovoljstvo s policijo po prijavi: odstotki zadovoljnih

VZOREC	LJ-92	LJ-97	neLJ-97	SLO-97
DOGODEK	%	%(n)	%(n)	%(n)
Zadnji dogodek	52,1	–	–	–
Kraja iz/z vozila	–	50.0 (65)	45.3 (29)	46.4 (68)
Vlom	–	49.3 (36)	51.4 (189)	50.9 (41)
Rop	–	57.9 (11)	60.0 (3)	59.2 (8)
Spolni prestopki (ženske)	–	33.3 (3)	50.0 (1)	43.1 (3)
Telesni napadi / grožnja	–	51.0 (26)	43.2 (19)	44.4 (40)

V primerjavi z enajstimi industrializiranimi državami, za katere imamo ustrezne podatke (9 evropskih + ZDA in Kanada) ta odstotek ni zadovoljiv. Povprečje zadovoljnih v teh državah je 68%; največ zadovoljnih, 77% je na Finskem, najmanj, 53% – podobno kot pri nas – v Avstriji.⁹

Nezadovoljne anketirance smo v vprašalniku dalje spraševali po razlogih za nezadovoljstvo. Rezultati za zadnji tak dogodek v letu 1992 oz. za pet izbranih tipov v letu 1997 so povzeti v Tabeli 6.

Razen razloga, najpogosteje omenjenega v obeh anketah, da “niso naredili dovolj”, kar je zgolj splošen izraz nezadovoljstva, so vprašani navajali naslednje (bolj določne) razloge (naštevamo po pomembnosti):

1992: ni jih zanimalo, niso našli ali prijeli storilca, niso me korektno obravnavali/bili so nevljudni;

1997: niso me korektno obravnavali/bili so nevljudni, ni jih zanimalo, niso me ustrezno informirali.

Najmanj pomembna razloga za nezadovoljstvo v obeh anketah sta bila “predolgo sem jih čakal(a)” in “niso dobili nazaj mojega premoženja (stvari). Samo učinkovitost policije torej oškodovanci doživljajo kot manj pomembno od kakovosti komuniciranja policistov – razlika je še bolj izražena v zadnji anketi.

2.4. Razlogi za neprijavljanje dogodkov

Razlogi za neprijavljanje, navedeni v anketi 1997, so povzeti v Tabeli 7.

⁹ Pat Mayhew, Jan van Dijk: *Criminal Victimization in Eleven Industrialized Countries – key findings from the 1996 International Crime Victims Survey*, Ministry of Justice, Den Haag 1997, str. 44.

Tabela 6: Razlogi za nezadovoljstvo z ravnanjem policije po prijavi

Dogodek	Zadnji dog.	Skupaj	Kraja iz / z vozila		Vlom		Rop		Spolni prestopki		Telesni napad	
			Lj. 1992	Slovenija 97	Lj.97	izv. Lj. 97	Lj. 97	izv. Lj. 97	Lj. 97	izv. Lj. 97	Lj. 97	izv. Lj. 97
- niso naredili dovolj	48	86	26	13	15	6	3	2	5	1	7	8
- ni jih zanimalo	43	32	9	8	5	2	1	0	0	0	3	4
- niso našli ali prijeli storilca	34	19	7	3	5	1	1	0	0	0	1	1
- niso dobili nazaj mojega premoženja (stvari)	19	21	5	6	5	4	0	0	0	0	0	1
- niso me ustrezno informirali	22	29	9	7	7	3	0	0	0	0	2	1
- niso me korektno obravnavali/ bili so nevljudni	28	50	12	8	7	5	1	0	1	0	4	12
- predolgo sem jih čakal(a)	14	16	7	1	3	0	0	1	0	0	2	2
- drugi razlogi	9	29	6	2	4	3	0	1	2	0	3	8

Tabela 7: Razlogi za neprijavljanje dogodka

Dogodek	Kraja iz/z avtom		Vlom		Rop		Spolni prestop.		Napad/grožnja	
	LJ.	ne-Lj.	Lj.	ne-Lj.	LJ.	ne-Lj.	Lj.	ne-Lj.	LJ.	ne-Lj.
Ne dovolj resno/nobene škode/otročarija	63	38	16	3	11	5	22	9	30	28
Sem sam uredil/poznam storilca	3	2	2	1	3	2	8	0	7	5
Neprijemno za policijo/policija nepotrebna	12	3	8	0	1	1	10	3	12	4
Prijavil sem drugim organom	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Moja družina je to uredila	2	1	0	0	0	1	0	0	1	0
Nisem imel zavarovanja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Policija ne bi mogla narediti/ničesar/pomanjkanje dokazov	19	15	6	5	3	2	10	6	17	4
Policija ne bi hotela ničesar ukreniti v zvezi s tem	5	1	2	2	1	0	6	3	8	3
Strah/odpor do policije/ne želim nobenega zapletanja s policijo	0	0	0	2	3	1	1	0	4	2
Nisem si upal (iz strahu pred maščevanjem)	1	0	4	0	1	0	5	0	10	4
Drugi razlogi	18	13	15	5	3	4	16	13	33	14

Kot najpomembnejši razlog za neprijavljanje je pri vseh petih izbranih tipih oškodovanja izraženo mnenje, da dogodek ni bil dovolj resen, kar bi bilo tudi mogoče pričakovati. Toda drugi in tretji razlog, da namreč "policija ne bi mogla ničesar narediti" ali da dogodek ni bil "primeren za policijo" kaže na določeno pomanjkanje pozitivnih pričakovanj do policije.

V primerih spolnih prestopkov in telesnih napadov/groženj so anketiranci celo (razmeroma pogosto) izrazili svoje pričanje, da "policija ne bi hotela ničesar ukreniti v zvezi s tem". Ker je pri spolnih napadih žrtev v 47% poznala storilca, v primeru telesnih napadov/groženj pa v kar 61% primerov, lahko domnevamo, da gre za običajno pričanje (gotovo pogosto temelječe tudi na izkušnji), da policija ni pripravljena zavarovati žrtve v primeru t.i. družinskega nasilja.

Če upoštevamo razloge oškodovancev za neprijavljanje dogodkov, raven zadovoljstva s postopki policije ob prijavi ter razloge za nezadovoljstvo, smemo povzeti, da čaka

policijo še precej dela pri izobraževanju policistov za delo z oškodovanci/žrtvami kriminalitete. Kot smo videli, gre predvsem za izkazovanje ustreznega zanimanja za dogodek in za položaj žrtve, kulturo komuniciranja. Policija bi tudi morala biti opremljena z informacijami, kje lahko žrtev poišče in dobi ustrezno pomoč – pri tem pa ji je le malo v pomoč, da so tovrstne službe – razen posameznih telefonskih linij za ženske in otroke, žrtve nasilja, še v zametkih, in da država nima sklada za materialno pomoč žrtvam.

3. Vsi anketiranci: ocena dela policije

Poleg vprašanj, povezanih z oškodovanji, ki so jih doživeli anketiranci oz. njihova gospodinjstva, vsebuje anketa vprašanja, namenjena vsem anketirancem. Večino teh vprašanj bomo obdelali v tretjem in četrtem delu predstavitve rezultatov ankete, v tem delu pa bomo predstavili oceno splošne javnosti o delu policije.

Zadevno vprašanje se je glasilo: "če upoštevate vse okoliščine, kaj mislite, kako uspešna je policija v vašem predelu pri nadzorovanju kriminala? Ali mislite, da dobro opravlja svoje delo ali ne?"

Tabela 8: Ocena dela policije – podvzorci

%	Ljubljana 92	Ljubljana 97	izven Lj. 97	Slovenija 97
dobro opravlja	49,9	36,1	58,1	55,1
ne opravlja dobro	27,0	34,7	25,2	26,5
ne more oceniti	23,0	29,1	16,4	18,4

Tabela kaže izrazito poslabšanje ocene kakovosti dela policije v Ljubljani v zadnjih petih letih – število tistih, ki jo ocenjujejo kot dobro, je upadlo kar za četrtno, s skoraj 50% leta 1992 na 36% leta 1997. Nekaj več je tudi tistih, ki te ocene ne morejo podati, tako da je tistih, ki menijo, da policija dela ne opravlja dobro, več kot tretjina, medtem ko je bilo takih leta 1992 malo več kot četrtnina.

Treba je ugotoviti, da je ocena za druge dele Slovenije kot tudi za Slovenijo v celoti precej boljša in se bliža 60% zadovoljnih anketirancev. že prej smo ugotavljali, da se je kriminalitetna/varnostna situacija poslabšala zlasti v mestih – dejavnost policije morda ni dovolj sledila temu razvoju. Projekt uvajanja v skupnost usmerjenih policistov ("community officers"),¹⁰ ki poteka v Sloveniji že več let, dokazuje, da se policija zaveda problema.

Dostopni podatki iz ankete ICVS v enajstih industrializiranih državah kažejo, da je glede splošne zadovoljnosti z delom policije Slovenija prav blizu povprečju, ki znaša 62% zadovoljnih. Podatki po posameznih državah kažejo, da splošna ocena dela policije ni prav tesno povezana z zadovoljstvom žrtev z ravnanjem policije – prav tako ni videti, da bi bila ocena javnosti prav tesno povezana z dejansko učinkovitostjo policije ali stopnjo kriminalitete. Tako je izmed enajstih držav tretja z zadnjega konca Finska – videli smo, da so žrtve na Finskem najbolj zadovoljne – četrta z zadnjega konca je npr. Švica, obe pa sta med evropskimi državami, najmanj obremenjenimi s kriminalom. Najbolj zadovoljni (nasploh) s policijo so v Kanadi, ZDA, in v Veliki Britaniji, kjer je kriminala precej več!¹¹

3.1. Kaj vpliva na oceno dela policije?

Če se pri zdravstvu sprašujemo, po čem bi morali vrednotiti delo zdravnikov, po številu obravnavanih bolezni ali po zdravju prebivalstva, ali bi se lahko podobno vprašali tudi o delu policije? Kako ga ocenjujejo anketiranci? Je ocena povezana z občutkom varnosti? Navedli smo razloge, zakaj polovica

obravnavanih žrtev ni bila zadovoljna s postopki policije. Toda, ali samo dejstvo, da so bili oškodovani, vpliva na splošno oceno dela policije? V prejšnjem podpoglavju smo videli, da se zadovoljstvo žrtev z odzivom policije pri nas ni bistveno spremenilo od prve ankete, torej tudi splošna ocena dela policije ni padla zaradi izkušenj oškodovancev.

Vseh razlogov gotovo ne moremo pojasniti, saj je javnost tudi pod močnim vtisom medijske predstavitve kriminalitete in varnosti, mediji pa tej problematiki posvečajo precej več pozornosti kot pred leti. Na nekatere dejavnike, ki jih je anketa beležila, pa vendarle lahko opozorimo.

Vidnost policije

V anketi leta 1992 smo opazili, da je ocena dela policije povezana z njeno vidnostjo. Kako je tokrat s tem? Anketirance smo spraševali: "Kaj bi rekli, kako pogosto gre policist po vaši ulici, bodisi peš, bodisi z avtomobilom?"

Tabela 9: Vidnost policije

%	Lju. 92	Lju. 97	izven 97	Slo. 97
vsaj enkrat na dan	31,2	22,3	31,2	30,0
vsaj enkrat na teden	22,1	20,5	21,9	21,7
vsaj enkrat na mesec	10,5	13,2	13,3	13,3
manj kot enkrat na mesec	13,3	12,9	14,3	14,1
nikoli	16,6	21,9	15,5	16,4
ne vem	6,3	9,3	3,8	4,6

Ni dvoma, tudi vidnost policije, kakor jo doživljajo anketiranci v Ljubljani, je upadla. Odstotek tistih, ki jo opazijo vsak dan, se je zmanjšal za tretjino, tistih, ki je ne opazijo nikoli, je zrasel prav tako za tretjino.

Povezava vidnosti in splošne ocene dela policije je tudi v tej anketi statistično pomembna, čeprav tudi ta dejavnik ne pojasnjuje vsega, prej bi zvezo lahko ocenili kot šibko: korelacijski koeficienti se gibljejo okoli 0.20.

Tudi pri vidnosti (podobno kot pri oceni dela) je stanje precej boljše, ko gre za manjše kraje, in je podobno kot v Ljubljani leta 1992. Kaže, da je policija dejansko izgubila stik s prebivalstvom predvsem v naših večjih mestih; dejavnost za izboljšanje tega stanja je zagotovo utemeljena.

Občutek varnosti v okolišju

Oglejmo si dalje povezavo ocene dela policije v povezavi z občutkom varnosti v okolišju.¹² Zveza je šibka. Skoraj 20%

¹⁰ Projekt je orisan v Marija Mikulan et. al: The Police Experience in an Emerging Democracy, *The Police Chief*, June 1997, pp. 53-58.

¹¹ Mayhew & van Dijk, 1997, str. 47.

¹² Podrobneje o pokazateljih strahu pred kriminaliteto v naslednjem nadaljevanju.

Ljudi, ne glede na občutek varnosti, dela policije ne more oceniti. Tisti, ki se počutijo dokaj ali zelo varno, v okoli 60% ocenjujejo, da policija dobro opravlja svoje delo; podobno ga ocenjuje 42% tistih, ki se počutijo nekoliko ali zelo ne-varno. Razlika je sicer statistično pomembna, a korelacija znaša (če ne štejemo odgovorov "ne vem") le 0,20 (pojasnjene variance komaj 4%), kar je komaj toliko kot vpliv vidnosti policije.

Druge spremenljivke

Ali vpliva na (dobro) mnenje o delu policije *število predhodnih viktimizacij*? Raje še nekoliko manj ($r=0,18$). 60% tistih brez tovrstnih izkušenj ocenjuje delo policije kot dobro in 41,6% tistih, ki imajo več kot eno. Razlika je občutna in statistično pomembna, a pojasnjuje samo 3% variabilnosti.

Velikost naselja pojasnjuje še manj – v manjših naseljih policijo ocenjujejo bolje – najbrž jim je tudi bolj vidna in "svoje" policiste bolje poznajo, toda korelacija je le 0,12.

V okoljih, ki jih anketiranci ocenjujejo kot bolj *kooperativna*, so ocene za 10% boljše kot v manj sodelovalnih – lastno zadovoljstvo s skupnostjo se nekoliko prenaša tudi na policijo, a zveza ni močna. Najslabše ocenjujejo delo policije tisti, ki *ne morejo* oceniti sodelovalnosti, so torej v kraju najbrž krajši čas ali sploh začasno. Glede na *tip bivališča* bolje ocenjujejo policijo v hišah kot v stanovanjih (povezava z varnostjo in kooperativnostjo), a razlika je zanemarljiva.

Ocena nekoliko raste z *velikostjo gospodinjstva*, upada z *dohodkom gospodinjstva* in z *zadovoljstvom* z dohodki, a razlike so majhne.

Spol je zanimiva spremenljivka. Prav toliko moških kot žensk (55%) ocenjuje delo policije kot dobro, a za 5% manj žensk (24%) kot moških (29%) ga ocenjuje kot slabo – zato pa je toliko več žensk, ki ga ne morejo oceniti. Korelacija je vsekakor zelo šibka.

Podobno je s *starostjo*: z leti ugodne ocene zelo malo naraščajo, zato pa neugodne ocene hitreje upadajo, kajti narašča tudi število neodločenih.

Podobno je kajpak tudi s *slogom življenja*; manj ko ljudje hodijo ven, manj prisojajo policiji negativnih ocen (pozitivne se spreminjajo le malo) in več je tistih, ki se ne morejo odločiti.

Prav tako, z *izobrazbo* delež pozitivnih ocen rahlo upada, delež negativnih precej hitreje raste, delež neodločenih pa niha (največji je na izobrazbenih skrajnostih – pri ljudeh s 4 ali manj let šolanja in pri podiplomsko izobraženih), skupna korelacija pa je zanemarljiva.

Glede na *zaposlitveni položaj* daje največ dobrih ocen (majhna) skupina kmetov in gospodinje, največ negativnih (in najmanj neodločenih) pa dijaki/študenti, a tudi te razlike niso dramatične.

Glede na *zakonski stan* odstopajo z majhnim deležem pozitivnih ocen razvezani/ločeni, ki pa dajajo tudi malo negativnih ocen, saj jih je kar tretjina neodločenih; največ negativnih ocen dajajo samski (kar se ujema z dijaki/študenti).

Ugotoviti moramo pravzaprav naslednje: v Sloveniji je okoli 55% ljudi (starejših od 16 let), ki delo policije ocenjujejo ugodno, dobra četrtnina tistih, ki ga vrednoti slabo, in slabih 20% je neodločenih. Od teh razmerij sicer lahko ugotovimo določena odstopanja, in sicer predvsem prehajanja med "negativnimi" in "neodločenimi"; delež pozitivnih je ne glede na skupino razmeroma trden. Na spremembe rahlo vplivajo vse omenjene spremenljivke (starost pozitivno, dohodek, izobrazba, dinamičen življenski slog negativno), a še najmočnejše so tiste, s katerimi smo začeli: med dejavniki lastne izkušnje so najpomembnejši občutek varnosti v lastnem okolišju in pa vidnost policije.

Na oceno policije potemtakem precej močno vplivajo dejavniki, ki niso vezani na vsakodnevno izkušnjo – saj konec koncev s policijo niti nimamo vsakodnevne izkušnje – torej predvsem njena podoba, kakor jo krojijo javna občila.

(Se nadaljuje. Prihodnjič: Pokazatelji strahu pred kriminalom in specifična nagnjenost k viktimizaciji)

International Crime (Victimisation) Surveys – Slovenia (Ljubljana) 1992 – 1997 (2nd Part)

Zoran Pavlovič, Ph.D. in Psychology, Research Associate, Institute of Criminology at the Faculty of Law, Kongresni trg 12, 1000 Ljubljana, Slovenia

The paper presents further results of the international crime victimisation surveys, conducted in Slovenia 1992 and 1997. In the given five year period, the reporting of property damage slightly decreased, while victimisation by violent acts increased a little bit. Many of the acts remain unreported to the police (for example, over one fourths of burglaries and 90 per cents of sex offences, even those perceived by victims as serious events). Approximately half of the victims are satisfied with the response of the police after having notified the event. The article also highlights reasons for (non)reporting crime to the police and for dissatisfaction after having reported it. The opinion of police work has worsened since the first measurement. Results of the survey suggest that conditions of security in towns have deteriorated, which has not been adequately followed by the police; in Ljubljana, for example, the visibility of the police has considerably diminished. The paper also analyses the impacts of other variables on the assessment of police work.

Key words: crime, crime statistics, victimisation survey, victimisation, victims, the police, Slovenia

UDC 312.7 (497.4)